

R. Simon

Weiss, Isaac Jacob

7

בעזהש"ת

ספר

שאלות ותשובות

מנחת יצחק

חלק שביעי

ברורי הלכות העומדות על הפרק ונחוצות למעשה
בארבעה חלקי השלחן ערוך

מאת

רבינו הגדול מרא דארעא קדישא רשכבה"ג
כ"ק מרן יצחק יעקב ווייס זצלה"ה זי"ע
רב ואב"ד לכל מקהלות האשכנזים עיה"ק ירושלם תובב"א

נדפס לראשונה בשנת תש"מ לפ"ק ע"י מרן המחבר זי"ע

ועתה פנים חדשות באו לכאן במהדורת פאר זו
אשר סודרה מחדש באותיות מאירות עינים
עם תיקון כל הטעויות ושגיאות הדפוס שחלו במהדורות הקודמות

יוצא לאור ע"י בן המחבר
הרה"ח רבי ישכר דוב ווייס שליט"א

שנת תש"ע לפ"ק
פעיה"ק ירושלם תובב"א

זעין קאנפאטיגן בילדג
Supplement- packet (R)

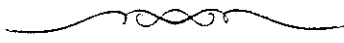
מוחר לכל העולם, וגם לאותו בן א"י שהחמץ הי' שלו, דלא מנינו מי שיחלק בזה, מטעם דכן חקנו שלא לחלק בין מקום למקום כנ"ל.

בל הנ"ל כתבתי רק להעיר כי מחמת עומם הטרדות דעלו עלי, לא אוכל כעת להחליט הדברים רק לפתוח פתח להמעיינים וישמע חכם ויוסיף לקח, וזכה לחוג את חה"פ הצעל"ט מתוך שמחה ודיעות וישועה קרובה לבוא ביאת גוא"ל כמאמרם ז"ל בניסן נגאלו ובניסן עמידים להגאל כיר"א.

והנני בזה דו"ש וחומס בכל חותמי ברכות.

יצחק יעקב ווייס

אוסר במשהו, ואף בנחצטל ציד עכו"ם רוב הפוסקים ס"ל דבא ליד ישראל אסור במשהו, ע"י מזה בשע"ח (או"ח סי' תס"ז סק"ל), ובס' יד יהודה (יו"ד סי' פ"ח סק"ב), ומש"כ ע"ז בס' דעת תורה (יו"ד [7] סי' ס' אות י"ב), ובתשו' שנות חיים (סי' ש' וש"א), וכבר כתבתי מזה במק"א י', א"כ לפי מה דנאמר בהתקנה הי' שלא לחלק, ז"ל דכיון דאסור לבני א"י אסור גם לאנשי מדינה אחרת, אף ששם הי' עדיין יום, ואף שהחמץ הי' שייך לא' מהם, וכמו כן אם נחערב באה"ב צקוף יום ער"פ משהו חמץ שהי' שייך לבן א"י, מ"מ אם הי' באופן שאין חוזר וניעור כנ"ל, דמוחר לאנשי ארה"ב לאכול מהחערובת בפסח כנ"ל.

סימן כו

בענין מכירת מניות של עסקים שיש בהם חשש חמץ בפסח, וברין נולד מהול

76

ב"ה יום א' בשלח תשכ"ח לפ"ק.

הנה כהד"ג העיר על מש"כ (בח"ג סי' א'), לענין מניות, שאין להבעלים זכות בניהול העסק כלל, דבכה"ג אינו אלא כשטר מלוה, והבאתי לזה, מנכסי צבור ונכסי ממשלה, ודייקתי לפרט את נירות של הממשלה, ובאנק-נאטס, וע"ז כתב כת"ה, דלא דמי כלל, דאין ליחיד שום זכות למכור זכויותיו, אבל בחברת מניות, אף שאין לו זכות הצבעה, יש לו זכות באופן פרטי, שיכול למכור לאחר עכת"ד.

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגאון המפורסם וכו' מוה"ר משה שטרנבוך שליט"א ר"מ דכולל ראש העין, בני ברק תובב"א.

אחדשת"ה כמשפט, בתורה רבה קבלתי את ספרו היקר מועדים וזמנים השלם ח"ג, והתענגתי מאד מהענינים החידושים וביאורים אשר העמיק הרחיב בעמקות גדול מאד, אמנם מחמת גודל טרדותי, וביותר כי הננו מתכוונים אי"ה בעוד שבועים לנסוע לאה"ק על ביקור, אין באפשרי לבוא באריכות בזה, אך על דבר אשר ביקש במיוחד, לעיין במש"כ כהד"ג (בסי' רס"ט בהג"ה נאות א''), שדן על חידושי, בענין חברת מניות, אשר דברי צ"ע טובא, הנני לעשות רצונו הטוב. כדי לתרץ את דברי.

ב"ז לא הבנתי, דזודאי יש לו זכות למכור את הנירות של הממשלה, ומכ"ש הצאנק-נאטס שלהוצאה ניתנה, וממילא מוכר עם זה, את חלקו אשר לו בנכסי הממשלה, כנגד שיווי הנירות והצאנק-נאטס.

עוד העיר על מה שכתבתי, לענין חשש חמץ בפסח, שימכור המניות לנכרי, שאף לפי דיניהם,

(* עיין לקמן סי' ל' מד"ה והנה בפשטות.

מוטל עליו ההתעסקות בהעסק, דיכול למכור חלקו למי שרצה, וכנהוג למכור לעכו"ם כל חמץ שיש לו, ואף מה שיש לו בשותפות עם אחר, בין עם ישראל, ובין עם נכרי, — ואף היכא דלא מועיל רק עפ"י דינינו, מהני בחמץ בפסח כנ"ל.

ובעת נצוא לעיקר הערת כח"ה, על מה שכחצתי לחלק בין מניות, שיש להבעלים איזה זכות צנייהול העסק, אף יהי רק ע"י הצעה, ציפייה המתקיימת מדי שנה, דאז הוי לי דין בעלות, ובין מניות, שאין להבעלים שום זכות צנייהול העסק, דצכה"ג ל"ה אלא כשטר מלוה, ומקבל אחוים מהרוחים, לפי מה שהתנו, וע"ז כתב כח"ה, דהגע בעצמך, האם בשותפין שנשתתפו, ואחד התנה לחצירו, שהוא שותף כפי מעותיו, שהוא מקבלו לשותף רק באופן שאין לו זכות כלל, להתערב צעניי העסק, רק לקבל רווחים לצד, האם נימא דפקעה צוה שותפתו עכ"ד.

הנה דחיימו חוזר ונראה דצבריו עממן, צמה שדן שחברת מניות לפי ד"ת, ל"ה רק כמלוה בעלמא, וזה צאמת סברת המהר"ם שיק [חיו"ד סי' קנ"ח], והמהרי"א הלוי [ח"צ סי' קכ"ד], שהבאתי בספרי שם, רק שכת"ה הוסיף הסדר, ומה שכחצ לחלק בין חברת מניות, שגויס מקיימים, ורושמים בצורסה חברת מניות, ובין אס יהודים לצד מוציאים, דצעכו"ם צטל כל העסק ונשאר מלוה, ובישראל השותפות קיים, אבל לא כמושג שלהם, כ"ז תמוה, דאס ניזיל בחר הכלל, דכל חנאי שצממון קיים, כמו שכחצ כת"ה בחילתו, א"כ בין בישראל ובין צעכו"ם, חל עליהם כפי חנאס, ואס נאמר דשותפות כה"ג אין לה קיום, גם בישראל הוי כן, דהאין אפשר לאחוז החצל בצ' ראשין, לומר דחנאס צטל ונכריח עליהם שותפות שלא כר"נס, והנכון צוה, דהשותפות קיים כפי חנאס צבעלות מוגבלת, ורק לכ"פ שהבאתי בספרי שם, בעלות מוגבלת כה"ג לא הוי יותר ממלוה, ר"וני לומר, דאף דאין לנו דין אישית משפטית, מ"מ אפשר שותפות כה"ג הוי על ידי חנאס, וכיון שהבעלות מוגבלת ל"ה יותר ממלוה, וזה שיטת המהרי"א הלוי [ח"צ סי' קכ"ד] שהבאתי בספרי שם, ושוב ראיתי בספר חשב האפוד (מהרה"ג מוה"ר חנוך דוב פדווא שליט"א סי' ס"ב), שדן צוה לפני הגאון מטשעצין

צריך רישום על שם הקונה, מ"מ יש לסמוך על הפוסקים שאולינן בזה בחר דינינו, וכ' כת"ה ע"ז בזה"ל, אבל תמוה, שגם לפי דינינו, מאחר שהתאחדו והתאגדו בתנאים מסוימים לטובת החברה, ובכללם, שאין להם זכות למכור בלי הסכמתם, או רישום וכדומה, גם לפי דינינו בכוחם לעשות כן, ולא חלה שום מכירה בלי רישום בהסכמתם, גם לפי דין תורה, כתקנת החברה, וא"כ לכאורה קשה מה מועיל המכירה עכ"ל.

הנה חוץ מה דליקשי כת"ה לנפשי, צמה דמסיק כיון דיש תקנה בשטר מכירה, מחויב לעשות כן, דמה מועיל שטר מכירה צוה, — אבל לדעתי לק"מ, דהנה לפי דעתו דמר, אס ה"י צאו לפנינו לדון, צאחד שמכר מניות לחצירו צקנין המועיל עפ"י ד"ת, נאמר דאין צמכירתו כלום, אחמה, ולדעתי ענין הרישום, היא כמו טאצילאציע צקניית צית, דאס קנה הצית, צחנאי שיעלה בערכאות על שמו, אז י"ל דלא קנה, כל זמן שלא העלה הצית על שמו, הנקרא טאצילאציע, כמ"ס צשו"ת תועפות ראס (ח"מ סי' י"ג) הוצא צספר דברי גאוניס (כלל פ"ט אות א') ([ו']), אבל לא היכא דאין רוניס צטאצילאציע, רק עפ"י ד"ת, וא"כ הה"ד צנוגע למכירת חמץ, דהכוונה על דינינו דוקא, וכמ"ס הפוסקים שהבאתי צספרי שם.

והנה מודינא, דצדצר של שותפות, והי' חנאי, שאין שותף אחד יכול למכור בלתי הסכמת חצירו, אז צודאי אס מכר בלתי הסכמת חצירו, ל"ה מכירה, אבל לא ידעתי מזה, שצנד"ד הוי כן, דאדרבה הרי ידענו שאינן מקפידים על המכירה, שנושאים ונותנים בצורסה צהס ורק שצריך רישום על שמו לפי החוק, ובדיני ישראל, כל שותף יכול למכור חלקו לחצירו, אס אינו גורס צוה הפסד לשותפו, וכמבואר צש"ע (ח"מ סי' קע"ו סעי' י'), דלא ישתתף צה עם אחרים, וכחצ שם הטו"ו, דאס נשתתף עם אחר, ולא האמין הסחורות צידו, רק שנותן לו חלקו צריוח עבור טרחתו שפיר דמי עיי"ש, ועי' שם צפת"ש (ס"ק כ"א), צשם תשו' צ"צ (סי' צ"ט), צענין מכירת חלקו לאחר, דדוקא היכא שיש חשש עללות בהתעסקו בהעסק, יכולים לעכצ על ידו מלמכור, אבל צלא"ה יכול למכור, וכמו שהציא שם משער משפט צוה, ומכ"ס היכא דאין

משום איסור חבלה, וזה פלא שזה ענין הטולד מהול השכיח קצת בזמנינו, שבאמת ל"ה נולד מהול, רק היו ערלה ממש, מה שמכסה קצת בהעטרה, וכמבואר בתשו' הב"ח [הישנות] (סי' ק"כ), וכמו שהאריך בזה בספר אות שלו' (סי' רס"ג אות ד'), והביא מכמה ספרי המוהלים כן.

ועוד יש להעיר כי באותן שקורין נולד מהול בימינו, שהנקב ההשתנה אינו במקומו וראש העטרה מגולה, והערלה חופה קצת מעטרה כנ"ל, כמדומה לי שראיתי מוהל המשיך כל הערלה למטה מהעטרה, ומל כך, וכפי היוצא מהד"ח [תשו' יו"ד ח"ב סי' קי"ד] ז"ל, שהוצא גם בדברי כת"ה, היו צריכים למול רק בעת שהערלה ע"ג העטרה דוקא דכאשר הוסר הערלה מעטרה ל"ה עליו שם ערלה לשיטתו וצ"ע.

והנני בזה דושח"ה וחומס בכל חותמי ברכות.

יצחק יעקב ווייס

L

זלה"ה, והראה לו תשובת הגאון מהרי"א הלוי הנ"ל, כנראה שהסכים לדבריו, ואני כתבתי להוכיח, דאף בעלות מוגבלת, יש לו דין בעלות, וכ"ז אם יש לו זכות בניהול העסק, אבל היכא דהוי שותפות בלא זכותים /זכויות/ כלל, ל"ה יותר ממלוה בעלמא, וזה הוי כעין הכרעה, בין אותן שס"ל דבכל שותפות כה"ג, ל"ה יותר ממלוה בעלמא, ובין אותם שס"ל שיש להם דין בעלות, ובספר חשב האפוד הכריע לגמרי כהמהרי"א הלוי, דאף באותן שיש להם זכות בניהול העסק, ל"ה דין בעלות, ולענ"ד כמו שכתבתי, מטעם המבואר בספרי שם, אשר לא נחית לזה בספר הנ"ל.

*

והנה ראיתי שכת"ה (בסי' רל"א בהגה) האריך בדין מילה, והזכיר שם בדבריו גם נולד מהול, אזכיר בזה לפלא את דברי האבני נור (חיו"ד סי' שכ"ב), נולד מהול, שיש לו תלחול צער, שחופה קצת העטרה, וכתב דנריך הטפת דם צרית, ואסור לחתוך התלחול

סימן כז

בירור ע"ד איסור השתמשות בפסח בחומצת לימון הנעשה מעמילן של חטה

בס"ד, ירושלים עיה"ק אייר תשל"ח.

ע"ד חומצת הלימון הנעשה מעמילן של חטה, ומשתמשים בה במוצרי מזון ויינות ומשקאות שונות ועבידי לטעמא, וכדי להנצל ממכשול איסור חמץ בפסח, פרסמנו ע"י מודעה לרבים, וגם במדריך - הכשרות שהוא חמץ גמור. והגם שהוא דבר פשוט, מ"מ מחמת שראיתי לחכם אחד אשר חזר אחרי סברות קלושות המובאים בספרי האחרונים, אבל לא נתקבלו להלכה למעשה, וכמפורש להדיא בפוסקים ראשונים ואחרונים כמבואר להלן, הנני לבאר איסורו משום חמץ בפסח.

הנה עיקר יסודו בנוי על צ' דברים, א' אשר נשתנה מוצרתו הרגילה ופנים חדשות באו לכאן בשמו ובמראהו ובטעמו. ב' אשר צמחן היצור נפסל

מאכילת כלב, ואף שאח"כ חוזר ומשביח ועבדא לטעמא, שוב א"א לו להיאסר.

אמנם כאמור שכ"ז כבר איתמר בני מדרשא, והן הם ועוד בצירוף טעמים אחרים אשר עלו על שלחן מלכים ציין שרף היוצא מחמשת המינים, ומ"מ הסכימו רוב הפוסקים שהוא חמץ גמור, וכש"כ בנד"ד דכמה מהטעמים הנלדדים להקל שם לא שייכי כאן וכדלהלן.

הנה סמירת יסוד א' הנ"ל, יוצא מדברי הריב"ש [רי"ש] סי' רנ"ה שכתב ז"ל, עוד שאלת אותן המים שקורין איינוא"ה ארדינט"י שעושין אומנים עכו"ם לרפואה מעקרים ידועים וצחערובת יין נסך אם מותרים בהנאה דרך רפואה שלא במקום סכנה, דאין ענמות היין בהם אלא היועה שלו העוברות דרך

שאלות ותשובות

חשב האפוד

תשובות ופלפולים

חלק ראשון

מאשר חנני ה'

בהיותי משמש בהוראה בירושלים עיה"ק תובב"א

גם מעת שאני חונה פה ק"ק לונדון יצ"ו

חנוך דוב פרווא

אב"ד דקה"ח לונדון יצ"ו

ירושלים, תשכ"ג

מהדורה חדשה

שנת תשע"ז לפ"ק

פעיה"ק ירושלים תובב"א

סימן סא

ב"ה יום ה' פקודי תשי"ט לונדון תע"א.
למע"כ הגאון המפורסם וכו' וכו' בש"ת מו"ה נפתלי
כהן שאקאוויצקי שליט"א אב"ד דק"ק גייטסהעד
תע"א.

אחד"ש הר"ג שליט"א.

יקרתו נחשב פה בי דינא, והדר"ג מחבט בדבר
החביות של שמן אשר אם ירלו שבית הזיקוק
יתן חדשות יעלה מחיר השמן, ועל הישנות יש אולי
חשש חמץ, והוא חשש רחוק, ויותר יש אולי לחוש
שנשחמשו בהן בשמן בלתי כשר, ונסתפק כהדר"ג אם
יש להקפיד שיקחו דוקא חביות חדשות.

ואמנם מכותלי מכתבו ניכר שעמו להקל לפי שהחביות
מנוקות היטב, וגם אפשר שהנקיון עשוי בדרך
שיש עלי' תורת הגעלה, הנה גם דעמנו נוטה כן.
ונראה עוד להוסיף שאפי' אי נימא שנשחמשו בהן
באיסור הרי אינן בני יומן, והקני' מנכרי חשיבא צדיעבד,
כמבואר ביו"ד סי' קכ"ב סעי' ו' בהגה, וכן בט"ז סי'
ק"ח אות ד'. ואם אמנם יש מקום לפקפק, הוא מטעם
דהואיל ומזמינים השמן לפסח וההזמנה היא עם חביות,
הרי זה כאומר בשל לי ירקות בקדרתך לאסור, והוא
שם סי' קכ"ב סעי' ו'. אבל נראה דגם משום הא לא
אירא, כמו שכתב הט"ז סי' ק"ח אות ח' דהואיל
והנכרי משחמש במרדה שנשפך עלי' איסור, ואי אפשר
למחות בידו הותר גם לישראל להשחמש במרדה זו
לכתחלה. אף הכא נמי כיון שאנו קונים השמן כל השנה
ורגיל הנכרי לתת חביות כאלה והוא מותר, הותר גם
לקחת השמן בזמן שזמין אותו בחביות כאלה, אע"פ
שע"י כך חשוב כמותן השמן בידיים לחביות.

ובתבתי כל זה לרווחא דמילתא, ועיקר הדבר הוא
סגרת כהדר"ג דהנקיון שהוא גם ספק
הגעלה מוליא מידי ספק השחמשות איסור, ובכגון זה
אין לדחוק הציבור וליקר השמן. עוד נראה להוסיף
טעם להיתר כי החשש של שמן איסור אינו אלא מערובת,
כי אין רגילות להשחמש בשמן איסור צעין, והרי לא
בלא אינו נעשה נבילה במקום הפסד, נמצא שאין בחביות
אלה אלא חשש בליעה מועטת של איסור, וניתוסף סניף
להחיר למאן דמחיר כלי שתשמישו בשפע ביו"ד קוס"י
ט"ו. ובפרט לפי דעת הרשב"א שכל בליעה ע"י כבש

בכלי אינה אלא בליעה מועטת, שאז אפי' אי נימא
שנשחמשו בחביות אלו בשמן איסור צעין אין לחוש כמו
שכתב הט"ז שם בארכה.

והגני בזה דו"ש"ת ומברך אותו בבט"ם.

סימן סב

עוד להרב הגאון הנ"ל שליט"א

אחד"ש הר"ג שליט"א.

דיקרתו הגיעני שנית ובו מודיע אשר אע"פ שהכתימה
דעמנו לדעמו שמוחר להשחמש בחביות שמן
ישנות ע"י נקיון הרגיל צבתי הזיקוק, מ"מ ראונו
להקפיד שיחנו השמן בחביות חדשות, משום מיגדר
מילתא, כדי שיראו הנכרים עד היכן הדבר יקר לנו,
ואנו מתרחקים מחשש רחוק של מערובת, ויהי' גם
המירחת מלדס יותר גדול. והנה אם אפשר להקפיד
בך ודאי מה טוב ומה נעים וישר כמו וחילו.

ובדבר אשר נסתפק כהדר"ג אם הקונה מניח הנקרא
אקניען, ובלשון מדינה זו שער'ס, והחברה
עובדת בשבת ויום טוב, או עוסקת בחמץ בפסח, או
חברה שעסקה ברבית, ואמנם החברה רוצה נכרים אם
מוחר לישראל לקנות אקניען מחברה כזו, ואינו נלכד
באיסורים שיש בה. ורלון כהדר"ג שליט"א לשמוע גם
מה שיש באמתחתנו בדבר הזה.

הגדה על מדוכה זו כבר ישבנו כמה פעמים עם הרבנים
הגאונים חברי הבד"ץ שליט"א. ואמנם נהוג עלמא
להקל בזה, וכמה אנשים אשר זה כל עסקם, ומקופיח
עוסקים בזה רובם, ויש לנו לחפש עליהם זכות וכחא
דהתירא עדיף. ובכן אודיעהו אשר לפני שנים מספר
דנתי בדבר לפני הגאון שר התורה מטשעבין שליט"א,
והראה לי תשובת הגאון מו"ה יצחק אייזיק גא"ל בספרו
שו"ת מהרי"א הלוי ז"ל ח"ב סי' קכ"ד כי שם מחברר
הדבר קצת. ועכשיו כאשר בא מכתבו של כהדר"ג שמתי
עיוני בדברי הספר הלוי, וראיתי בו יסוד חזק להיתר,
ולפי שאין הספר מזוי כל כך אעתיק תורף דבריו
בקצור. וז"ל שם עיר נאדבורנא נמכרה
להבאדעג-קרעדיט-אנשטאלט, והעוסקים והמפקחים שם
המה נכרים, אבל גוף העיר הוא של אחס אנשים בעלי

מסיק להחיר מחמת ביטול ברוב משום דידוע ברוב האקציען הם תחת יד נכרים. וז"ל בסיים התשובה ולכן הדבר ברור דאין בזה שום חשש כלל ומוחר החמץ בשחי, עכ"ל.

האקציען, והרבה אקציען המה תחת יד יהודים, וכל ההכנסות מתחלקות בין בעלי האקציען, ונסתפק מע"כ כי נמלא שם בית עושים שם שטר א"ש בזה חשש חמץ לאחה"פ, ע"כ העתק השאלה שם.

→ הדבר חזין דעתי דמהרי"א הלוי ז"ל דלענין חמץ שעבר עליו הפסח אין לחוש כלל בחברה כו, ואע"פ שיש מיעוט אקציען בידי ישראל. ודעתו גם להלכה ולמעשה שלא להחמיר למכור חלקו, ואע"פ שבה ישן כמה סברות להחמיר. ומשמע דארכבי אחרי רכשי חדא מטעם אונס דמאי אית לי למיעבד, ועוד מטעם דאין לראות כלל את בעלי האקציען כבעלים של החמץ רק כשותפים לריוח ולהפסד.

והנה"ט שם באמנע תשובתו, ובג"ד הדבר ידוע שאין לבעלי האקציען שום זכות וכו' למכור החמץ או לבערו, דגוף התנהגות העסקים הוא על פי המנהיגים המפקחים לטובת העסק על פיהם ילאו ויבאו כל עניני עסקיהם, וכיון שלא הי' יכולים לבער החמץ ממילא לא עברו בג"י, ומאחר שלא עברו בעלי האקציען בג"י לא קנסו אותם חז"ל לאסרו החמץ לאחה"פ וכו'. ומעתיק מהרי"א הלוי שם לדוגמא דברי הנוב"י מהד"ק או"ח סי' כ' לענין גזל חמץ ועבר עליו הפסח דמותר בהנאה לאחה"פ הואיל והגזול הי' אונס. וכתב תו ואע"פ שהאחרונים שם חלקו על הנוב"י יעוין בזמק"ח סי' תמ"ח אות ט', הוא משום שהיתה אפשרות שהאונס יסתלק בפסח, משא"כ בג"ד דא"א כלל בשום אופן שיגיע החמץ לבעלי האקציען, כי אין להם שום מגע ומשא בגוף העסק, רק שנומנים להם חלק בריוח וכן בהפסד, אבל אין להם יד ושם לא בקרקעות ולא במטלטלין ואין עליהם שום חובת ציעור, ולא עברו בג"י, ואין מקום לקנוס אותם כי לא עשו שום איסור, ממילא לא נאסר החמץ לאחה"פ עכ"ל.

ואבונם אי מטעם אונס לכאורה מיסך שיך בדברי הריב"ש שהביא הב"י באו"ח סוס"י רמ"ה לענין ישראל ונכרי שיש להם שותפות בהמנה, דס"ל להריב"ש דכיון דהנכרי עוסק בע"כ של ישראל אין על היהודי איסור משום שביחם בהמתו, אלא שיש איסור בדבר כמו בכל שותפות עם נכרי בלא חנאי משום שטר שבת, אבל לא משום שביחם בהמתו כיון שהנכרי עוסק בעל כרחו של ישראל. ואי משום הא הרי למעשה פסק בש"ע סי' רמ"ו דלא כריב"ש, אלא כאידך רבנותא דמחויב להסתלק מחלקו בשבת כדי שלא יעבור על שביחם בהמתו, וא"כ יש מקום לומר דגם בנידון דחמץ בפסח מחויב הוא למכור האקציען לפני הפסח. אלא דמהרי"א הלוי ז"ל נשמר מזה בהמשך דבריו, דמדאורייתא ילא ידי חובתו בביטול, והחויב דרבנן של ציעור או מכירה לא שמענו באונס כגון זה, כי זה דומה לככר צפי נחש אשר יש להקל בו.

→ והדמיון השני של מהרי"א הלוי ז"ל שאין בעל אקציען שותף כלל בעסק, אלא בעל זכות ברווחים, הנה שמעתי שכן הוא הדעה של הרבה בעלי חוק ומשפט בערכאות. ואם כנים הדברים ודאי שאין שום נידוד איסור בדבר. ואמנם העירני ידידי הרה"ג מו"ה שלמה צוימגארטען שליט"א שינסם שני מיני אקציען, יש אשר הם רשמית בלי שום זכות התערבות בעסק ורק בעלי זכות לקבל רווחים, אך יש אשר בעצם יש להם זכות התערבות אלא שבטלים במיעוטם, כי העסק מתנהל על פי רוב דעות. ונראה דלמעשה אין נפקותא בזה דסוף סוף אין לו דעה מעולם מיעוטו, ואינו אלא מקבל רווחים. סוף דבר הכל נשמע דלענין חמץ בפסח

→ תו מפלג מהרי"א הלוי שם אי לא נימא כיון שאם יהי' הפסד בחמץ יפסידו בעלי האקציען הרי החמץ באחריותם, והי' להם למכור האקציען לפני הפסח, ודוחה דבר זה מתרי טעמי, חדא דאם נאמר דגוף החמץ אינו של בעלי האקציען גם הנתים והתנרות אינם שלהם, והרי מקבלים אחריות על חמץ של נכרי ברשות נכרי ואין עליהם שום חיוב למכור, ועוד דעתו שם שכל שאינו מחויב ציעור אינו מחויב גם למכור. והיינו על פי דברי הרש"ל בח"ש פסקים דף י' ע"ב ד"ה דבממוני' שכחז דבמקום שאי אפשר לו לבער בגופו גם בממוני' לא אטרחוהו רבנן יעו"ש. ומסיק המהרי"א הלוי דאף דדין זה דככר צפי נחש הוא איבעיא דלא איפשטא, מ"מ לפי מה שהכריעו הרמב"ם והטור סי' תל"ח לחלק בין ביטול ללא ביטול, א"כ גם בג"ד לענין חמץ שעבר עליו הפסח הוה ספיקא דרבנן לקולא, דהיכי דא"א לקיים המצוה בגופו, אמרינן דגם בממונו לא אטרחוהו רבנן. עוד

ואוסוף עוד ספק אם אין - מלד זה שמקצת האקציען המה בידי ישראל - איסור רבית על ישראל שנושא ונותן ברבית עם עסק הזה. ונ"מ טובא באשר כל הבאנקען המה חכרות כאלה, ויש תמיד מקצת מן האקציען בידי ישראל. והנה גם בזה אי נימא כסברא הנ"ל שאין בעל האקציען שותף בגוף העסק אין שום חשב איסור לא על בעל האקציען ולא על הנושא ונותן עם החברה.

ביהדות אפי' אם לא נימא הכי, ונימא שבעל האקציען הוא שותף בעסק, מלאתי לענין רבית היסור מפורש בחי' רעק"א יו"ד סי' קס"ח קס"ט סעי' כ"א שמביא תשו' מהרי"ט ח"א סי' קט"ו וז"ל ישראל שנתן מעות לעכו"ם להתעסק בהם למחצית שכר והלוה מהם העכו"ם לישראל ברבית אע"פ שבעל המעות יודע כשנתנם לישראל מ"מ שרי עכ"ל. ועיינתי במהרי"ט וראיתי בהסבר הדבר וז"ל כיון דהני זוזי משתעבדי לנכרי למחצית שכר ואפי' כי ידע לא מצי מעכב מלהלות והוא רוצה להשאכר באשר ימלא וכי עביד אדעתא דנפשי' קעביד עכ"ל. והנה ודאי שישראל שיש לו אקציען דומה ממש לזה, ועוד עדיף מיני' שאין בעל האקציען יודע כלל למי נותנים. והרי מלאנו בדברי מהרי"ט היסור מפורש גם לבעל האקציען וגם לישראל הנושא ונותן עם החברה ברבית, וי"א כל בהיתר והנה להם לישראל אם לאו נביאים הם בני נביאים הם. ופשוט שכל דבריו אינם אלא בעסק של נכרים ורק מקצת מן האקציען בידי ישראל אבל של ישראל דהיינו שהרוב בידי ישראל אין מקום לכל אלה ההחירים וכמו שכתב ג"כ בהדר"ג שליט"א.

ובדבר אשר נסתפק בהדר"ג שליט"א צפי' סתימת הגולל אליבא דרש"י דס"ל שהוא כיסוי הארון, אם לתפוס לעיקר דעת הט"ו ריש סי' שע"ה שהעתיק דעת הרמב"ן דהפירוש סתימת הארון ואפי' לפני הקבורה, או נתפוס לעיקר דעת הש"ך סי' שע"ג אות י"א דס"ל דהכוונה סתימת הארון בקבר. הנה להלכה אין נפקותא בזה שהרי פסק המחבר בסי' שע"ה כדעת ר"ת שהוא גמר סתימת הקבר, ואם אמנם הש"ך סי' שע"ג אות י"א הביא דעת הב"ח לפסוק כרש"י, הרי בסי' שע"ה אות ה' פסק בפשיטות כר"ת. ומנהג העולם להתחיל האצילות משעת קבורה ממש, והרי זה או דס"ל כר"ת, או דס"ל כהש"ך דאף אליבא דרש"י

בין לענין צ"י בין לענין חמץ לחמה"פ יש לנו חילון גדול להשען עליו הוא מהרי"א הלוי ז"ל אשר כל בית ישראל נשען עליו ואין להחמיר כנ"ל.

ואמנם ישנה עוד נקודה אחת לחשוב עלי, ופלא אשר מהרי"א הלוי ז"ל לא נגע בה, והוא הענין של איסור הנאה, שהרי גם חמץ של נכרי אסור בהנאה כמבואר ריש סי' חמ"ג. אבל לאחר העיון גם משום הא לא איריא, דאי משום הא שהעסק ממנהל בפסק ומוכרים חמץ, הרי לענין זה ישנם ההחירים הנ"ל. האחד, שאין בעל האקציען שותף בגוף העסק כסברת מהרי"א, והשני, שהוא אונס גמור כי אין בידו לעכב, ואי משום דלוקח מן הרווחים, הרי אפי' המוכר חמץ דידי' הדמים מותרים זדיעבד, וכמבואר בקוס"י חמ"ג, ולדעת הרבה פוסקים הדמים מותרים אף למוכר, עיין בחוות יאיר סי' מ"ו וסי' מ"ח. ואף האוסרים למוכר וכמבואר שם בט"ו ובמג"א אינו אלא מדרבנן מטעם קנס, ובודאי בגוונא דידן שאין מקום לקנס, לכ"ע הדמים מותרים ואף למוכר.

ועכשיו לענין איסור שבת, שהעסק ממנהל בשבת, בזה ודאי שאין שום איסור. לפי מה שכתב הר"ן מוצא ברמ"א סי' רמ"ו סעי' א' דבמקום שאינו מוטל על ישראל לעבוד כלל נגד מה שהנכרי עובד בשבת, והנכרי אדעתא דנפשי' קעביד, אין שום חשב איסור, רק שיטול הריחו בהזלעה. והרי כל הא איתא בחברת אקציען. ומה שיש לחשוב הוא רק אם עושים מלאכה בזהמות ומשום שבימת בהמתו, וכדאיתא סוס"י רמ"ו. והנה גם בזה אי נימא כסברת מהרי"א הנ"ל, דאין בעל האקציען שותף בגוף העסק, הרי הדבר פשוט להיתר. וגם בלא"ה הרי הבי"י סוס"י רמ"ה מביא בזה דעת הריב"ש להחיר אם נשתתף כבר, לפי שהנכרי עושה מלאכה בזהמה בעל כרחו של ישראל, וכמו שהבאתי כבר למעלה. והריב"ש מתיר בכה"ג בכל שותפות לא דוקא שותפות של אקציען, ואם כי בזה נפסק בש"ע דלא כוותי' וכנ"ל, עכ"פ יש לנו עמוד גדול לסמוך עליו בשותפות של אקציען. וגם אין לומר שלכתחלה יש לו להתנות, כי באקציען אין שום מקום לזה כמובן.

ועתה נשוב לדבר בענין רבית אם אין בעל האקציען נלכד בזה שהעסק לוקח רבית ונותן רבית.

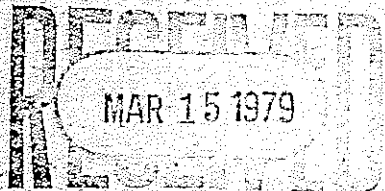
פא. (עי' בח"ג סי' ב"ד מש"כ עוד בענין זה).

9

פסקי-דין

של בתי הדין הרבניים בישראל

YESHIVA UNIVERSITY

כרך י

MENDEL GOTTESMAN LIBRARY

מפתח הענינים

הוצאת דפוס ווייס, ירושלים, ת. ד. 1242
בהשתתפות משרד הדתות

MENDEL GOTTESMAN LIBRARY

„בעיסקות גדולות, אין ודאות שהגוהג הוא לשלם 2% יתכן ודי ב-1% בלבד“ [עיין הולצמן — דיני תיווך בישראל עמ' 70 שקבע כי עיסקה שלמעלה מ-100,000 ל"י נחשבת לעיסקה גדולה].

עיסקת רכישת הקרקע לקריה ד. היתה בודאי עיסקה גדולה, בפרט באותם הזמנים, ולכן יתכן שדמי התיווך, הנהוגים הם 1% בלבד. עכ"פ, המוציא מחבירו עליו הראיה, ועל מר א. להוכיח שגם בעיסקה גדולה דמי התיווך הם 2%.

76 ד) האם יש לראות ביורשי הרב את הנתבעים, או שמא הנתבעת היא „חברת קריה ד. בע"מ בלבד? להשלכותיה של שאלה זו יש ג"מ אם תביעת חוב דמי התיווך היא מיתומים — על כל הבעיות ההלכתיות מסביב לגבית חוב מיתומים — או מן החברה. במשפט הכללי מקובל לראות „חברה בע"מ“ כגוף בפני עצמו, אישיות משפטית, שאינה תלויה ברכוש הפרטי של בעלי המניות. חברת קריה ד. בע"מ נרשמה ביום 27.4.62 כבעלי המניות הם הרב, והאלמנה ב, צאצאיהם ומר י"ב, ואילו הוזה תרכישה של הקרקע נעשה באדר תשכ"ג — זאת אומרת, שהחברה היא שרכשה את הקרקע.

נושא זה נדון בספרות המאוחרת של הפוסקים מסביב לשאלות מעשיות: האם יהודי שיש לו מניות בחברה בע"מ, עובר על איסור חמץ בפסח, או על חילול שבת או על איסור ריבית, כשהחברה מחזיקה חמץ, מחללת שבת ומלוח בריבית.

היטיב להגדיר את הבעיה הרב שאול וינגורט וצ"ל (ספר זכרון „יד שאול“ עמ' ל"ה-ג), ואלו דבריו:

„אין ספק שצדק המהרי"א הלוי ז"ל [דבריו יובאו להלן] כשראה שלא הרי השותפות הזאת כהרי שותפות אחרת... כי למשל כשיש לו למי שהוא תביעה נגד החברה, ולחברה אין לשלם, או אין לו לתובע רשות לתבוע את בעלי המניות לדין, ולכל היותר יוכל לקחת את נכסי החברה... אבל בשום אופן אין לו רשות לנגוע בנכסיו הפרטיים של בעל המניה. וכל החילוקים הללו אפשר לבאר וכלול בקיצור אם נגדיר ככה: הבעלות של בעלי המניות אינה אינדיוידואלית, כלומר מקושרת עם הבעל כשם שמצינו את המושג „ממוניה“ בב"ק שפירושו הוא אחראי בכל מיבין בעד ממונו ונכסיו אינן ערבין ליה, בעוד שהכא כל בעלותו מוגבלת בחלק שיש לו במניות כאילו הוא קיבל את החלק הזה מאחר וכל אחריותו תלויה רק בחלק שקיבל, וביותר אחראי הוא אותו האחר שנתן לו את החלק ואותו האחר אינו במציאות כלל, אלא זהו כלל הנכסים השייכים לחברה, וכאילו הנכסים האלה היו אישיות בפני עצמה, וזו הנקרא במשפט של היום: אישיות משפטית. אכן השאלה עומדת בפנינו אם מושג כזה היה ידוע לחז"ל... ברם אם המושג הזה נמצא בש"ס או לא, בכל אופן זקוקים אנו בע"כ לחלק בסברא זאת, דהגע בעצמך, אם יש לו למישהו חלק בניירות של הבנק הממשלתי, והבנק תמיד עושה עסקים ומרויח על ידי חמץ — אטו מש"ה נאסור עליו הרויח? ויותר על זה, הרי לכל אורת במדינה יש חלק בנכסים השייכים לשלטון, והמעוה של נייר הן בעצם תעודה על זה החלק, וא"כ מה יעשו אם הממשלה נושאת ונותנת בדגן

ותבואה גם בפסח? אלא ודאי שאין לדמות את החלק הזה כלל לשתופות, וה"ה בחברה דידן".

המהרי"א הלוי (ר' יצחק אהרן איטינגא הלוי — למברג תרנ"ג, ח"ב סימן ככד, הובא דבריו ב"יד שאול"), עמד ג"כ על ההבדל בין בעלי מניות לבין שותפים, וכתב: „כבר ביארתי דגוף החמץ אינו של בעלי האקציען ואין להם שום רשות לא לאכלו ולא למוכרו או לבערו, רק שהאחריות עליהם, ובכחאי גוונא לא נאסר לאהר הפסח... ומעתה בנידון דידן כיון דאי אפשר לו לבעל האקציען לבער גוף החמץ, וכמש"כ לעיל, תו אינו מחוייב כלל למכור את האקציע, משום דכל שאין יכול לקיים מצות בייעור בגופו, תו אמרינן בממונו לא אטרחהו רבנן".

גם ה"אגרות משה" (ח"ג יור"ד סימן ס"ג) הבחין בין שני הסוגים הללו, לגבי ריבית שמשלם בנק שבעלי מניותיו הם יהודים, וכתב:

„וממילא נראה שרק בסתם מלוה שעושה חיוב תשלומין על הלוה, נאסרה בתורה מליקח ריבית. אבל מלוה כזו שאינו עושה שום חיוב על גוף האדם לשלם, שאף שיש לו ממון הרבה אין על גופו שום חיוב לשלם וליכא עליו העשה דתשלומין ולא יהיה רשע כשלא ישלם, לא נאמר ע"ן איסור ריבית... וכן הוא בדבר ההברות מנכסי דלא גידי, אם השעבוד הוא רק על הנכסים שיש להקאמפניע, ולא על הנכסים של כל יחיד ויחיד בעצמו, ליכא איסור ריבית... דההיתר הוא דוקא כש הבעלים עצמן לא יתחייבו בכלום, אלא אותה הקאמפניע בכספיה. ובקרקעותיה בלבד".

נושא זה נידון גם ב"מנחת יצחק" (רי"י ו"ס, ח"ג סימן א'), והוא הציע חילוק מעניין:

„תבנא לדינא דבעלות מוגבלת הוי בעלות לפי דין תורתנו הקדושה, וע"כ בסתם מניות שיש עכ"פ בעלות מוגבלת לבעלי המניות, יש להם דין בעלות. ובאותן מניות שאין להם שום דעת בעלים לא מיניה ולא מקצתיה ואף לא לחוות דעתם עכ"פ בישיבה המתקימת בין חברי החברה מזמן לזמן וכמו בניירות של האמשלה, בזה י"ל דלא הוי אפי' בעלות מוגבלת ונחשב רק כהלואה בקבלת אחריות כנ"ל".

הבתנה זו, בין בעלי מניות שיש להם זכות הצבעה לבין אלו שאין להם זכות הצבעה, היא מלאכותית ואינה מתקבלת על הדעת. כי אם נקבל את ההנחה שקיימת „אישיות משפטית" בחברה בע"מ — מה הנ"מ בין מניות שיש להם זכות הצבעה למניות שאין להן? יענין ב"מועדים וזמנים" (לר"מ שטרנבוך ח"ג סימן רס"ט בהג"ה) בענין זה.

אמנם, עדיין חלה עלינו חובת הביאור, היכן מצאנו בדברי חז"ל בסיס לקביעת המושג „אישיות משפטית", שאינה בשר ודם? ונראה לומר שהמושג של „אישיות משפטית" מתבטא בדברי חז"ל בהפרש שיש בין „שותפין" לבין „ציבור". שורשם של מושגים אלו הוא בדברי הרמב"ן (ויקרא א', ב') שהביא את דברי רש"י שם, וכתב:

... פירש הו השותפין היא, מה בי ואפשר שנאמר שאב כאשר יגבר השקלים ואין בה סמיכה".

חולקים, איפוא, רש"י והרמ הנקראת ציבור — ויש נ"מ הלכתי ציבור הוא רק מה שנקבע בתורה התבדל המשפטי בין „שותפ

שישנה לכל אחד מן השותפים, וז ועיין בספרו של אבי מורי ז"ל „ג ובאגדה" (עמ' מ'—ג"ו), שהאריך ב גם הרב מ"א עמיאל בספו א"י שמעתתא ה' פרקים י"א—א).

לגדר ציבורי, דלא ר ליחידים ובציבור הוא ציבורי הוא מכלל ל בפני עצמו, ורק ממ בשייך לכלל".

הרב עמיאל השתמש בהגדו עכ"פ, כאמור לעיל, המושג בע"מ או של „אישיות משפטית". גם במושג „תפיסת הבית"

בנסכת בכורות (דף ג"ו ע"ב): בהמה... קנו מתפיסת הבית חייב יכול אפילו קנו בתפיסת הבית, ת כלומר, „תפיסת הבית" היא

בתקופה זו נחשב הרכוש כבעלות היורשים. על כן אע"פ ששותפין נ מעמדה ההלכתי של „חברו [עיין במאמרו של הרב שמחה מירו כרך ג' ט, אביאלול תשכ"ו. ועיין ל"ג ובמאמר השגה של הרב וסרמן בנושא זה.

ב„נועם" ח"ב הובאה תשובו במלות ממשלת. ואלו דבריו שם: „בהלואות שמ יכול לתבוע לשום א אינו יכול לתבוע רק

... פירש הרב כן, לומר שאם יתנדבו רבים להביא עולה, עולת השותפין היא, מה בין שנים המשתתפין ובין עשרה ואלף שנשתתפו בו... ואפשר שנאמר שאם רצו ציבור להפריש בתחילה לנדבה ויגבו אותה כאשר יגבו השקלים לתמידין ומוספין, שתהיה נדבת ציבור בעולת בהמה ואין בה סמיכה".

→ חולקים, איפוא, רש"י והרמב"ן אם ישנה אפשרות לשותפים ליצור יצירה חדשה הנקראת ציבור — ויש נ"מ הלכתית בין „קרבן שותפין“ ל„קרבן ציבור“ — או שקרבן ציבור הוא רק מה שנקבע בתורה.

ההבדל המשפטי בין „שותפין“ לבין „ציבור“ הוא, ששותפות היא בעלות מליאה שישנה לכל אחד מן השותפים, ואילו ציבור הוא גוף משפטי שהשותפים נמנים עליו. ועיין בספרו של אבי מורי ז"ל „נאות דשא“ ח"א בענין „גדרי ציבור ושותפין בהלכה ובאגדה“ (עמ' מ—נ"ו), שהאריך בראיות רבות לבאר את ההבדל בין שני המושגים הללו. גם הרב מ"א עמיאל בספרו „דרכי משה“ — „דרך הקודש“ (ספר א, חלק א, שמעתתא ה' פרקים י"א), עמד על החילוק בין ציבור לשותפין, והגדירו כך: „כבר הארכתי במקום אחר לבאר את ההבדל שבין גדר שותפות לגדר ציבורי, דלא רק הבדל כמותי יש בזה, דבשותפות שייך הדבר רק ליחידים ובציבור הוא לרבים, אך הבדל איכותי יש בכאן, והמושג דבר ציבורי הוא מכלל לפרט, כלומר דהדבר שייך לכלל בתור סוג ומהות בפני עצמו, ורק ממילא כיון דכל אחד הוא פרט בכלל, יש לו זכות בשייך לכלל“.

הרב עמיאל השתמש בהגדרה זו בכדי להסביר ענינים שונים, עיי"ש בדבריו. עכ"פ, כאמור לעיל, המושג „ציבור“ מהווה בנין־אב למושג המחודש של חברה בע"מ, או של „אישיות משפטית“.

→ גם במושג „תפיסת הבית“ ניתן לראות מעין אישיות משפטית. כאמור במשנה במסכת בכורות (דף נ"ו ע"ב): „האחין השותפין שהייבין בקלבון פטורין ממעשר בהמה... קנו מתפיסת הבית חייבין“. ובגמ' שם: „ת"ר, יהיה לך ולא של שותפות. יכול אפילו קנו בתפיסת הבית, ת"ל יהיה“.

כלומר, „תפיסת הבית“ היא מצב ביניים, בין מות המוריש לבין חלוקת הירושה. בתקופה זו נחשב הרכוש בבעלות של גוף מיוחד הנקרא „תפיסת הבית“, ולא בבעלות הירושים. על כן אע"פ ששותפין פטורים ממעשר בהמה, תפיסת הבית חייבת.

מעמדה ההלכתי של „חברה בע"מ“ נידון במאמרים שונים של חכמי זמנינו [עיין במאמרו של הרב שמחה מירון: „מעמד החברה בע"מ במשפט העברי“ — „סיני“, כרך נ"ט, אביאלול תשכ"ו. ועיין תשובת הגאון מהרש"ג הובאה ב„נועם“ כרך ב' עמ' ל"ג ובמאמר השגה של הרב וסרמן ב„נועם“ כרך ג' עמ' קצ"ה]. נרחיב מעט את הדיבור בנושא זה.

ב„נועם“ ח"ב הובאה תשובת הגאון מהרש"ג ביחס לשאלה אם יש חשש ריבית במלוח ממשלתי. ואלו דבריו שם:

„בהלוואות שמלוין לבנק או לאיזה תבורה אחרת באופן דאינו יכול לתבוע לשום אדם מכיסו לא בתחילה ולא בסוף... וכן בחבורות אינו יכול לתבוע רק מנכסי החבורה לא בתחילה ולא בסוף, דבכה"ג הרי

באמת אין כאן לוח כלל, רק אותן הנכסים שהם משותפים ביחד הם הם החייבים. ואם ישתדפו אותם נכסים בין ע"י אונס בין ע"י פשיעה וגניבה ואבידה כל בני החבורה פטורים, הרי באמת אין כאן לוח. ושפיר י"ל... דכל ריבית שאין כאן לוח לא על הקרן ולא על הריבית, בזה לא אסרה התורה ואף רבנן לא אסרו כנ"ל.

בנועם ח"ג השיג על כך הר"י וסרמון, וכתב: "ואף שקטנו של הגאון (מהרש"ג) עבה ממותני, הרי תורה היא וללמדה אנו צריכים. ברור הוא, דאין שום אפשרות לחדש גדר בעלות שלא מצינו בש"ס. וגם דינא דמלכותא ל"ש שיחדשו גדר תורה חדשים, ויכולים רק להכליל בגדרים הקיימים".

ההנחה ש, אין שום אפשרות לחדש גדר בעלות שלא מצינו בש"ס, היא הנחה בלבד, ולא הלכה. שכן מתנה על מה שכתוב בתורה בדבר שבממון, תנאו קיים, וכמו שהביא, "קצות החושן" (סימן ר"ט ס"ק י"א) בהסבר הדברים בשם הרמב"ן, שאפילו באומר ע"מ שאין לך עלי דין אונאה חל המעשה, כי, "לא אמרה תורה שיתחייב אלא ברצונו של זה". וכבר כתב רש"י במסכת יבמות (דף פ"ט ע"ב): "הפקר בי"ד היה הפקר", "וכל מידי דממונא לאו עקירה היא".

זו אולי גם כוונת התוס' בכתובות (דף ג"ו ע"ב) שכתבו: "ועוד יש לומר דנזקין לא דמו לקדושין, דהכא היינו טעמא דאין קדושין לחצאין, דאין לך קדושין שאין לה עליו שאר כסות ועונה". כלומר, בקידושין ודומיהם אין אפשרות ליצור יצירה חדשה: "קידושין לחצאין", בעוד שבדיני ממונות ניתן ליצור יצירה כזו, היות ובדבר שבממון תנאו קיים.

מצינו גם שהז"ל חידשו מושגים חדשים בדיני ממונות, גם במקום שמושג כזה לא קיים כלל מן התורה, "קצות החושן" (סימן ל"ט ס"ק א'), כתב: "והנראה לענ"ד... דמ"ד שעבודא לאו דאורייתא, אפילו שעבדן בפירוש לא מהני, וכמ"ש התוס' ס"פ גט פשוט דאע"פ שיכול למוכרן אינו יכול לשעבדן, וכ"כ הריטב"א בפ"ק דקדושין דאפילו שעבדן בפירוש לא מהני, ואף שיכול למכרן, לפי שאין הקנאה לחצאין".

כלומר, מן התורה לא קיים מושג "שעבוד" שהוא בבחינת "שעטנו": הקנאה לחצאין. ומכל מקום חידשו רבנן מושג זה, אע"פ שאין לו בסיס בתורה. שורשו של ענין זה טמון בהסבר שיטות הפוסקים הסוברים שקנין סיטומתא מועיל גם בדבר שלא בא לעולם ובדבר שאין בו ממש. [עיי' "קצות החושן", ג, גתיבות המשפט" סימן ר"א ס"ק א' ו, "פתחיתשובה" וגליון הרע"א שם, ובשו"ת רע"א סימן קל"ד]. בתשובת מהרשד"ם (חו"מ ס"ז ש"פ) בענין קניית חובות, השיב לאנשי אנקונא, וז"ל: "הרי מוכח בהדיא דכל דבר שבממון יש לו שתי פנים במה שיתקיים, או באחד מהדברים הברורים כדין תוה"ק או בחז"ל שתקנו בתלמוד, או בכל תנאי שאינם כתובים בתורה ואינם מן הדין... ומטעם זה אמרינן בגמ' פ' איזהו נשך, אמר רב פפא משמיה דרבא האי סיטומתא קניא... א"כ נתברר לנו ממש שאם הדבר אמת שדרך התגרים

כמנהג פשוט בעיר
הזיא לפרוע החוב
ומתן כזה ממש,
תקנין קיים".

דברי מהרשד"ם אמורים ב
חדשה" שלא מצאנוה לא בתורה
כדבר שבממון.

כיוצא בזה כתב בשו"ת
בדבר שלא בא לעולם. ואלו דו
... דמאי ש

אמרינן דמנהג התג
מבטל הלכה... ולנ
מנהג מבטל הלכה".

כלומר, מנהג הסוחרים
ועל כן הוא מועיל גם במקום ש
עמ' 368 ובספרו של הרב דב כץ
ואכן ביה"ד הרבני בת"א ו

(פסקי דין רבניים ח"ו, עמ' 322)
,"אמנם נראה

דמלכותא) דכל התחו'
את נכסי החברה, לפ
הגוף, בכל זאת יוט
מחייב ולא גרע מ
דמלכותא תופס החסו

ובכן, אע"פ שלא מצינו
אפשרות ליצירת מושגים חדשים
ע"י ציבור מדין סיטומתא ודינא
שכתב שאע"פ שלדעת הרמב"ם א'
אם מדינא דמלכותא אפשר, אזי
לעצם הגדרתה של "חברו

שעבוד הגוף (כפי שהגדירה ביה"
הנ"ל שהאריך בהגדרה זו). ניתן,
בראשית הדברים, יצויין שעל
ב, התורה והמדינה" יא—יג עמ'
,"יש חילוק גו

זה אל זה, דלפי הגו
זיקה לבעלים אלא
הקונה ומוכרת, מבלי
גוף אחר לגמרי; ודב
בלו בעלים שהוא בנ

כמנהג פשוט בעיר אנקונא לקנית חובות חבריהם... מחוייב מדין העיר
הוא לפרוע החוב לקונה, אע"פ שכפי דין תורה אין במשא
ומתן כזה ממש, מכל מקום כיון שנהגו התגרים לקנות באופן כזה,
הקניין קיים".

דברי מהרשד"ם אמורים בהקנות דבר שאין בו ממש, דבר שהוא בבחינת, יצירה
חדשה" שלא מצאנות לא בתורה ולא בחז"ל. ומ"מ מנהג הסוחרים יוצר מושגים חדשים
כדבר שבממון.

כיוצא בזה כתב בשו"ת, "דברי חיים" (ח"ב הו"מ סימן כ"ו), לענין סיטומתא
בדבר שלא בא לעולם. ואלו דבריו:

... דמאי שנא בדבר שאינו קנין כלל לא מהתורה ולא מדרבנן

אמרינן דמנהג התגרים מבטל הדין, וכמ"ש בש"ס בכמה מקומות מנהג
מבטל הלכה... ולמה בדבר שלא בא לעולם לא יאמרו אם המנהג כן,
מנהג מבטל הלכה".

כלומר, מנהג הסוחרים יוצר מושגים חדשים בדבר שבממון ומבטל הלכה,
ועל כן הוא מועיל גם במקום שאין כלל מושג של קנין. ועיין בפסקי דין רבניים ח"ג
עמ' 368 ובספרו של הרב דב כץ שליט"א: "פסיקת בתי הדין הרבניים והחוקים" 37—57.
ואכן ביה"ד הרבני בת"א בהרכב אחר הגדיר את מעמדה של חברה בע"מ, והסיק
(פסקי דין רבניים ח"ו, עמ' 322):

... אמנם נראה דאף לדעת הרא"ש, מאחר והמנהג (גם מצד דינא
דמלכותא) דכל התחייבות של חברה ציבורית בע"מ מקבלת תוקף ומחייבת
את נכסי החברה, לפיכך אף שמצד הדין לא יתכן שעבוד נכסים בלי שעבוד
הגוף, בכל זאת יועיל בנידונו מדין סיטומתא, כיון דדרך העולם שזה
מחייב ולא גרע ממנהג התגרים... גם מצד המנהג וגם מצד דינא
דמלכותא תופס החיוב".

ובכן, אע"פ שלא מצינו מושג, "חברה בע"מ" לא בתורה ולא בחז"ל, קיימת
אפשרות ליצירת מושגים חדשים בדיני ממונות בין ע"י יחיד (באמצעות תנאי) ובין
ע"י ציבור מדין סיטומתא ודינא דמלכותא. [עיין גם ב, מנחת חינוך" סוף מצוה מ"ב
שכתב שאע"פ שלדעת הרמב"ם אין אשה גדולה יכולה למכור עצמה לאמת עבריה, מ"מ
אם מדינא דמלכותא אפשר, אזי יהיה גופה קנוי מדין המלכות, ע"ש].

לעצם הגדרתה של, "חברה בע"מ", הרי ניתן להגדירה כשעבוד נכסים ללא
שעבוד הגוף (כפי שהגדירה ביה"ד הרבני לעיל. ועיין במאמרו של הרב שמחה מירון
הנ"ל שהאריך בהגדרה זו). ניתן, כמו כן, להגדיר, "חברה בע"מ" כציבור, כמו שהעלינו
בראשית הדברים. יצוין שעל הגדרת, "חברה בע"מ" כציבור, השיג הר"י בארי
ב, התורה והמדינה" יא—יג עמ' תס"א:

... יש חילוק גדול בין רשות ציבור להא דחברה מאוגדת ולא קרב
זה אל זה, דלפי הגדרת המחוקק הרי חברה היא רשות לעצמה מבלי כל
זיקה לבעלים אלא כלשונו זוהי יצירה מלאכותית של אישיות משפטית
הקונה ומוכרת, מבלי כל קשר לבעלים של ממש והרי היא בדיוק כמו
גוף אחר לגמרי; ודבר זה לא אשכחן בדיני ישראל, שלא מצינו גוף משפטי
בלי בעלים שהוא בעל הממון, אלא תמיד יש יחס ידוע של הבעלים, אם

בתור בעלים ממש וכמו שותף, ואם בתור זכות הציבור שכולם יחד מהזרים רשות ציבור... וציבור אינו רשות מוסמכת בלבד, אלא שותפות של ציבור אנשים כללי".

לאמור, אכן ישנה אפשרות ליצור מושג חדש בדיני כמונות, אע"פ שלא נמצא בתורה ובחז"ל. נוסף על כך גם הגדרת המושג, "ציבור" אינה, שותפות של ציבור אנשים כללי, כי יש הבדל ברור בין שותפות לבין ציבור, כפי שהובא לעיל בשם הרמב"ן המבדיל בין קרבן שותפין לבין קרבן ציבור. "ציבור" הוא רשות בפני עצמה שיש לבני אדם זכויות בה, כמו שיש זכויות לבעלי המניות ב"חברה בע"מ".

כך גם מטים דברי הסוגיא במסכת הוריות (דף ר' ע"א):

"אמר רב פפא כי גמירי חטאת שמתו בעליה במיתה, הני מלי ביחיד, אבל לא בציבור, לפי שאין מיתה בציבור. מנא ליה לר"פ הא? אילמא מדכתיב תחת אבותיך יהיו בניך, אי הכי אפילו ביחיד גמי? אלא דוקיא דר"פ משעיר ראש חודש האמר רחמנא מייתי מתרומת הלשכה, ותא מייתי להו מישראל הנך דפיישי היכי מייתו, אלא ש"מ חטאת שמתו בעליה בציבור קרבה. מי דמי, שעיר ר"ח דלמא לא מייתו מציבור, אבל הכא ודאי מייתו? אלא טעמא דר"פ מהכא, דכתיב כפר לעמך ישראל אשר פדית ה', ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים מדכתיב אשר פדית. מי דמי, התם כולהו איתינו, מיגו דמכפרה אחיים מכפרה גמי אמתים, אלא הכא מי הוה חיים? אין הכי נמי, דכתיב ורבים מהכתנים והלוויים וראשי האבות וגו'".

ההלכה שאין מיתה בציבור נפסקה גם ברמב"ם (פ"א מהל' פסולי המקדשין ה"א):
 "ואין אתה יכול לומר בחטאת ציבור... שמתו בעליה... ואין כל ישראל מתים".

אם ננתח את האמור בסוגיא במסכת הוריות, נוכל ללמוד ממנה גדרים יסודיים במהות "ציבור":

מלכתחילה נקטה הגמ' שאין ציבור מתים משום שכל דור מהווה המשך של קודמו: תחת אבותיך יהיו בניך, הגדרה זו נדחתה משום שאם כן גם ביתידי קיימת אותה המשכיות. אח"כ נקטה הגמ' שאין ציבור מתים, הוא משום שאין אפשרות מעשית שדור שלם יסתלק בבת אחת, כי דור הולך ודור בא נעשה בהדרגה. ועל כך הביאה ראייה משעיר ר"ח שקרב, אע"פ שינוי חודש לחודש ישנם הנפטרים לבית עולמם. גם הגדרה זו נדחתה כי, דלמא לא מייתו מציבור, אולי אף אחד לא מת בתוך החודש. לבסוף הביאה גמ' מעגלה ערופה המכפרת גם על יוצאי מצרים, אע"פ שכולם כבר נסתלקו מן העולם, ומכאן שאין ציבור מתים. אלא שמהלכות כפרה יש צורך שהחטאת תכפר גם על אנשים חיים.

למסקנת הגמ' ההלכה ש"אין ציבור מתים" אמורה גם כשכל הדור חלף מן העולם כמו דור יוצאי מצרים, ומ"מ אין ציבור מתים.

אם נניח שציבור אינו, גוף משפטי" בפני עצמו, אלא שהוא, התאגדות יהודים" מדוע במות דור שלם לא נאמר שהציבור הזה מת, ואילו הדור הבא הוא ציבור חדש? על כרחך עלינו להגדיר את הציבור כ"גוף משפטי" שאינו תלוי באנשים מסויימים.

אע"פ שנוצר על ידם, ואותו ציבור שהקרבן יכפר גם על אנשים חיים אחרי העיון מצאתי שהגאון אותיות כ"א—כ"ד) דן באריכות ו הראיות הנפלאות שבדבריו היא מד ביחס לשחט פסח על החמץ, האלו... אולם בתו

דלא מחייב משום אחד (ס"ג ע"א) האסור לי

אינו עובר ע"י זה שיש פקע דין היחיד ונסתלי

ותו לא. ואין ליתיד

אין להם חמץ, לא אי

אמנם, מדברי הרמב"ם, דייק

... למאי דכח

השותפין שהמיר או כ

בתן שותפות, הרי זה

דבכל קרבן צי

מיקרי שיש לי

בשני השמות ש

אלם גם הדיק מדברי הר

"ציבור", כפי שהובאה לעיל, אלא ב

וראה עוד באריכות בדברי ה"זרע א

נמצא איפוא שאכן "ציבור"

גם הגדרת, "חברה בע"מ" כ"ציבור",

כי כאמור בשני הדברים גם יחד נו

הינו ניצב על רגליו שלו מבלי של

קריה ד. גרשמה כ"חברה בע"מ

נעשה באדר תשכ"ג, כך שיש לראות

האלמנה וצאצאיהם באופן אישי. על

כי חברה בע"מ אינה מתה.

כמו כן כבר נתבאר שישנה ו

לא נפרע, וכך גם עולה מן החומר ו

ה) האם יש לשלם עבור זה

התשלום עבור תיווך שורשו במנהג

לשינוי יעוד של קרקע. יתר על כן,

הוא לא חיפש קרקע בכדי לנטע ו

להצעת שעורים למי שמחפש חיים

להציע להרב המנות את מה שהוא

הקרקע, אינו מלאכה נוספת, אלא ל

אע"פ שנוצר על ידם, ואותו ציבור חי וקיים לעולם. אלא שמהלכות כפרה יש צורך שהקרבת יכפר גם על אנשים חיים כיום בתוך העם.

אחרי העיון מצאתי שהגאון ר' מנחם זמבה בשו"ת „זרע אברהם" (סימן ד' אותיות כ"א—כ"ד) דן באריכות בהגדרת המושג „ציבור" לעומת שותפין. אחת מן הראיות הנפלאות שבדבריו היא מדברי התוס' במסכת מנחות (דף ע"ח ע"ב, ד"ה או), ביחס לשוחט פסח על הקמץ, ואלו דבריו:

„... אולם בתוס' מנחות כתבו: אפסח קאי, אבל אתמיד פשיטא דלא מחייב משום אחד שבישראל, ע"כ. ומבואר, דאף לרבי יהודה בפסחים (ס"ג ע"א) דאסור לשחוט התמיד שהוא קרבן ציבור על הקמץ, מ"מ אינו עובר ע"י זה שיש לאחד מישראל חמץ. ונראה סברתם דמקרבן ציבור פקע דין היחיד ונסתלק שמו ואינו כלל בעלים, דנעשה שם חדש: ציבור, ותו לא. ואין ליחיד תורת שותף כלל רק תורת ציבור, וכיון דהציבור אין להם חמץ, לא איכפת לן מה שיש ליחיד חמץ."

אמנם, מדברי הרמב"ם, דייק לא כך, ואלו דבריו:

„... למאי דכתב רמב"ם ז"ל (בפ"א מתמורה ה"א): ואחד מן השותפין שהמיר או מי שהמיר בקרבן בקרבנות הציבור, הואיל ויש לו בתן שותפות, הרי זה לוקה ואין התמורה קודש, עכ"ל. ומבואר מזה דבכל קרבן ציבור, אף דשם ציבור עליו, מ"מ מיקרי שיש ליחיד שותפות בו, ומיקרי איפוא בשני השמות שותפות וציבור."

אולם גם הדיוק מדברי הרמב"ם אינו מבטל את ההגדרה המחודשת לשם „ציבור", כפי שהובאה לעיל, אלא בא להוסיף עליה, שבכל ציבור יש גם ענין שותפות. וראה עוד באריכות בדבריו ה, זרע אברהם" שם.

נמצא איפוא שאכן „ציבור" הוא שם בפני עצמו ופקע ממנו דין היחיד. ועל כן גם הגדרת „חברה בע"מ" כ„ציבור", אינה, איפוא, דבר שאין לו שורש בתורה ובחז"ל, כי כאמור בשני הדברים גם יחד נוצר גוף משפטי המוקם ע"י יחידים, ולאחר הקמתו הינו ניצב על רגליו שלו מבלי שליחידים יש שותפות בו.

קריה ד. גרשמה כ„חברה בע"מ" בתאריך 24.7.62, ואילו החוזה על רכישת הקרקע נעשה באדר תשכ"ג, כך שיש לראות את ה„חברה בע"מ" כנתבעת, ולא את הרב המנוח, האלמנה וצאצאיהם באופן אישי. על כן, אין בנושא זה בעיה של גבית חוב מיתומים, כי חברה בע"מ אינה מתה.

כמו כן כבר נתבאר שישנה הודאת בעל דין של ב"כ הנתבעים והחברה שהחוב לא נפרע, וכך גם עולה מן החומר בתיק.

ה) האם יש לשלם עבור ההשתדלות לשינוי יעוד הקרקע (מחקלאית לבנין)? התשלום עבור תיווך שורשו במנהג המדינה. לא מצאנו מנהג לשלם עבור השתדלות לשינוי יעוד של קרקע. יתר על כן, הרב המנוח חיפש קרקע בכדי לבנות עליה קריה; הוא לא חיפש קרקע בכדי לנטוע בה פרדס. הצעת אדמה חקלאית במקרה זה דומה להצעת שעורים למי שמחפש חטים. על מנת לזכות בדמי התיווך היה חייב מר א. להציע להרב המנוח את מה שהוא מחפש: קרקע לבנין. לכן הטיפול בשינוי יעוד הקרקע, אינו מלאכה נוספת, אלא לשם כך נעשה התיווך, בכדי להמציא קרקע לבנות

יחד תפוח

ממצא ציבור בשם צמח

מילי הא? אלא שכתב זטאת יבור, הראל אשר נמי הננים

: (א' אין

דיים

של דימת נשית ביאה גם חודש. כבר זטאת

מן

דיים, דש? ימים,

קריה, ואילו היה מר א. ממציא אדמת בנין מלכתחילה, לא היה כל צורך לדבר על שינוי יעוד ולא היה מקום לדרוש דמים בשביל זה.

סיכומם של דברים:

- (א) מר א. נחשב למתווך יחיד של הקרקע לבנית קריה ד.
- (ב) בעסקה זו, לא שולמו כלל דמי תיווך.
- (ג) את העסקה שנעשתה בדולרים, יש לתרגם ללירות ישראליות לפי השער באותם הימים (1 דולר = 3 לירות), על כן סכום העסקה הוא 1.170.000 ל"י. מסכום זה זכאי מר א. לקבל דמי תיווך.
- (ד) בעסקות בסכומים גבוהים לא ברור אם הנוהג הוא לשלם 2% כדמי תיווך או 1% בלבד, והמוציא מהבירו עליו הראיה. לכן, כל זמן שלא יוכח אחרת, על חברת „קריה ד. בע"מ" לשלם למר א. סך 11.700 ל"י, שהוא אחוז אחד משווי העסקה דאז.
- (ה) חברת „קריה ד. בע"מ" זכאית לתבוע את יורשי הרב ג. לפצותם בסכום שהוויבו בו, בהתאם לפסק הבוררים — המצורף לתיק.

שלמה דיכובסקי

עיינתי בדבריו של הרב הגר"ש דיכובסקי שליט"א, והנני להעיר כדלקמן:

(א) איני מבין איך אפשר לבוא לידי קביעה מוחלטת שמר א. היה מתווך יחיד ואילו מר ה. אין לו שום דין מתווך. הרי אנחנו לא היינו שם ואין אנו חיים אלא מפי העדים, וכלום העידו העדים שמר ה. לא היה מתווך? והלא מתוך פס"ד הבוררים משתמע שמר ה. היה מתווך לא פחות ממר א. (וכפי שיתבאר לקמן). העד הרב ו. במכתבו לביה"ד אמנם אינו מתייחס אלא למר א. ולא למר ה., אך אין זאת אלא משום שלא נתבקש להעיר אלא על דבר מר א., ואין מכאן שום הוכחה על חלקו או אי חלקו של מר ה. בתיווך. אשר לעדותו של מר י. הרי אמר בפירושו שהפגישה הראשונה בין הרב המנוח ומר ה. היתה בנוכחות מר א. ומר ה. והרב ו. וא"כ אם נניח ש„המתחיל" היינו מי שיצר את הקשר בין הצדדים, הרי כאן יצרו את הקשר שלשת אנשים: א. ה. ו. ומאן יימר לן שמר א. הוא שיצר את הקשר ואילו מר ה. והרב ו. סתם נלוו אליהם, אולי הדבר הוא להיפך. ואם תאמר ש„המתחיל" אינו מי שיצר את הקשר בין הצדדים אלא מי שיצר את הרעיון לראשונה, הרי הרב ו. היה אבי הרעיון — ולא מר א. — וא"כ אין מר א. המתחיל אלא הרב ו. אשר ל„גומר" אין לנו כל הוכחה שמר א. טיפל בזה יותר ממר ה. וכבר הזכרנו שמפס"ד הבוררים משתמע שמר ה. היה מתווך לא פחות ממר א. וכך נאמר באותו פס"ד: „בפנינו הצהיר מר ה. שאין לו שום טענות וכו' בעניני תיווך לא לו אישית ולא למחותנו מר א.", הרי הושוו שניהם, מר ה. ומר א. לעניני תיווך.

מסקנת הדברים: אין לראות את מר א. כמתווך יחיד, כי עכ"פ מר ה. היה מתווך כמוהו. ויתכן שגם הרב ו. נחשב למתווך. כך שאין מגיע למר א. אלא מחצית דמי התיווך או שליש מהם.

(ב) מה שכתב הרב דיכובסקי שהואיל וב"כ הנתבעים הצהיר, שלא שמע אף פעם שמר א. יזם את הדבר, וכן טען שהחברה לא נדרשה לשלם אף פעם למר א.

פיצוי כל שהוא — דבר זה מהווה הוא „כל האומר לא לזיתי כאומר ל „לא לזיתי" אלא אמרו „שלא שמעו", ב"כ הנתבעים בעצמו בסיכומיו ש„לא באם אכן קיים היה חוב".

אמנם מהעובדה שהדבר לא נר לכאורה שלא שילמו למר א. כלל. ב ק"ח שטוענים ליורשים שמא פרע אב הדרכים האמורים בשו"ע שם, אז מחי כלי"כך ברור שלא שילם כמו בשלוש שנחפשו הרב המנוח עם מר ה. שילם יש לטעון ליתומים: שמא נפרע מר א יש קצת רגלים לדבר שלא נפרע נהגו ביניהם, וכפי שכתבנו בפסק דין הראוי (ג) ומה שכתב הרב דיכובסקי

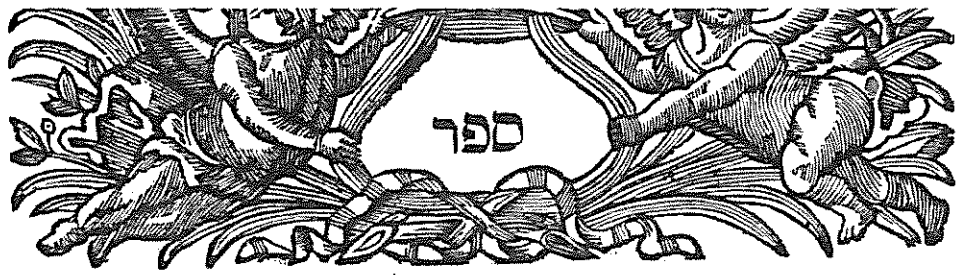
כיון שאין כאן תביעה על היתומים ב ולפי דבריו חברה בע"מ שמתו בעלי להם שמא פרע אביהם, אין הדברים בו כמו חברה, אלא על אנשים חיים, ואם בעלי החברה, — חוץ מזה שאין לגבות שזהו פירושו של „בערבון מוגבל"

כיוורשים לכל דבר ופשיטא שטוענים אולם בנידוננו שפיר יש לטעון בתור יורשים, אלא את האלמנה, שרוב ונמצא שהיא נתבעת מצד עצמה ולא מצינו שטוענים לה: שמא פרע בעלה. אולם נראה שאין הדבר כן, שה

כשעדיין לא היתה חברת קריה ד. קיימו הרב המנוח באופן אישי (א"כ נאמו המניות לא היו ע"ש הרב המנוח, אך הרב המנוח חברה, ובה רוב המניות ע"ש החברה, הרי זה כאילו נתן אח"כ מהמתווכים מסר במתנה לחברה. וזה

עבורו, שהרי בזמן פעולת התיווך נעש ולא הרבנית, שלא קיבלה שום טובה הטובה שקיבל הוא ממר א. נמצא שאי הרב המנוח, ובהו כאמור טענינו להו ביניהם וכנ"ל.

העולה מן הדברים שאין לראו עוד מתווך והוא מר ה. נמצא שאם י

ספר

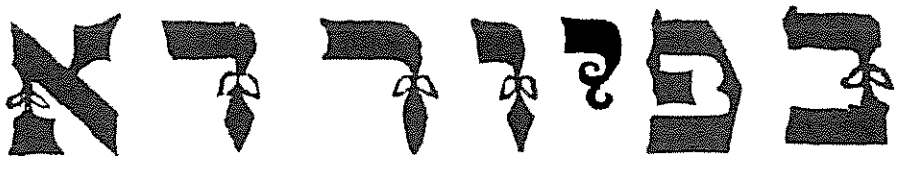
Fedaliah Moses ben Tzevi Hirsh, ha-Levi

ביאור נעים ונחמד • על שיע' א"ה הוא מיוחד • מבאר ומלבן דברי ראשונים והאחרונים לא' אה • מנהל אעמקות והוסקרות • ע"ק שיהיה וישונים וספרות • נכונות לתבון וישרות • גם ה"ל פסח"ה ל"ע בקרה • פסקי ראשונים ויהא חכמים מבורה • דרך רלל וספרת למען יקל על הקורא • ישמח ומאד ויעלו התלמידים • בראותם אלו דברים החכמים • מבו ופסיונים יקרים ונכבדים • ישמעו החכמים ונבונים ויוסיפו לקח והבונה • דבר מחוך דבר וילאו בהנהגה: צבל עת וזבל עונה • אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים • ואף אם הם חכמים ונבונים • והאדשים יהיו בעיניהם כסוטים • ומי אף תתקד חיים • ואכל מכריו וישבע מטובו כי חזנאו מלא חיים • כי הוא מקור מים חיים •

הכינו גם הקדומים לב מהולל שמו תמרהקים • דלה מים מצארות פמוקים • ה"ה הרב המזה"ה נמשחו ומגדל רב נגברא בפולא • כש"ה כההור"ר גרדו' משה נההור"ר בני הירש הלוי אשר איתן מושבו ואשר ס' ישבע על כסף הוראה בק"ק יאנווא הסמוך לק"ק בריסק דליטא ולח"ה נחקה לרב ואב"ד בק"ק לאשיין במדינת מעהרין • ה"ה נין ונכו להרב המח"ה כההור"ר יונה נחום אחיו של הגאון המכופסם בעל המחבר ש"ך וחקן הגאון הגדול מהר"ר שמואל קאזירינער בעה"מ מספר ברכת הזבח ז"ל :

זאת לדעת שכל מקום שזכר בספר הלו חיבה גויאו נכריו או עכו"ם לא קאי על האמות שאנחנו דרים ביניהם בזמן הזה ואדרבא אנחנו מתפללים צלועים ונשלום המלכות רק קאי על האמות הקדמונים שהיו עובדי עכו"ם ודומיהם

לפרט אורח חיים בימינה ובעמאלה עושר וכבוד

ברפום המנוח כה"ר היום בן המנוח כה"ר בני הירש ז"ל • ירדנו ברחוב הנקרא טויל הויף

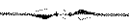
נדפס מחדש

סימן מג

בבום שבת דף ע' ע"ב צעף מיני רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו ח"ל הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת אדרבה הרי העלם מלאכות בידו וחייב על כל אחת ואחת ומפלפל הש"ס שם בזה, והמסקנה היא דלא שנה, ופירשו התוס' ד"ה חזינן וכו' אלא לא שנה ותרווייהו חבשי. ורש"י פירש בקיטור אלא לא שנה ואינו חייב אלא אחת. וכתב מהרש"א בפירושו להתוס' דכוונת רש"י כמו התוס' דתרווייהו חבשי דהיינו דשתי הדרכים הם שקולים ולכך אינו מביא אלא אחת שלא יצא חולין לעזרה. וזיין מהרש"א דגם בצצועות דף כ"ו ע"א דאיתא על העלם שבועה הוא חייב ואינו חייב על העלם חפץ, וצעף מיני רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו ומסיק הש"ס אלא לא שנה ופירש"י דפטור, גם שם טעמו של רש"י שלא להביא חולין בעזרה מספק, זו היא דרכו של המהרש"א בענין זה.

אבן במס' כריתות דף ג' מביא רש"י בד"ה ליטנה אחריתא האי גמרא דהעלם זה וזה בידו, ומשמע שם מלשון רש"י דפירש הלשון לא שנה דאיתא במס' שבת אשר כך היא שורת הדין, דבהעלם זה וזה בידו אינו חייב אלא אחת. כי זה לשון רש"י שם דהעלם זה וזה בידו ואמרינן במס' שבת דף ע' ע"ב דלא מיחייב אלא חדא, והנה לשון זה מוכיח שהיא ודאות שאינו חייב אלא אחת ולא מהורם ספק. ואם נניס לדברינו בזה שכן היא דרכו של רש"י במס' כריתות נראה שהקצור הוא, כי אם אינו יודע שהיום שבת אין שום נפקותא במלאכות, כי שגגת שבת היא השגגה המקיפה ואין שום נפקותא עוד במלאכות.

ומצאתי סיעתא לדברי בהסבר זה בריטב"א אשר גם כן פירש כמו רש"י דהאי לא שנה פירושו לפטורא, ומשתמש בהסברו כי שגגת שבת היא השגגה הכוללת. והרי הוא כמו שכתבתי, שיש לנו ללכת אחר שגגת שבת ולא אחר שגגת המלאכות, כי אם הוא שוגג בשבת אין לנו שום ענין עם מה ששגג גם במלאכות.

סימן מד

76 יש כאן בלוגדון בית מספר גדול של מיני מזון ובתוכם גם דברים האסורים בסחורה כגון בשר איסור, ושאר

דברים המותרים בסחורה, ובית המסחר הזה הוא חברה ומוכר מניות, ועמה רואה אחד לקנות שם מניות בסך שנים עשר אחוים, ושאל אם אינו נתפס באיסור סחורה.

ובבר נשאתי ונחתי בענין כזה בספרי חשב האפוד ח"א סי' ק"ב, והשבתי שאין אני רואה בזה שום איסור. והוא על פי מה שהראה לי הגאון מטשעבין ז"ל מה שכתב בספר מהרי"א הלוי ז"ל ח"ב סי' קכ"ד שאין לבעלי המניות זכות לחוות דעה בענין המסחר ורק הם שותפים לקבל רווחים, ובהיות כן אין הם אחראים על מה שהמסחר הוא בדברים אסורים. שוב היחה לי הזדמנות לקבל עוד הפעם ידיעה יותר מפורטת מענין המסחר הזה, ושמעתי שהמסחר של אותה החברה הוא אך ורק בנבילות וטרפות ולא בשום דבר היתר, ואמרתו אם כן הדבר שונה לגמרי והוא איסור גמור להשתתף בחברה כזו. כי בשלמא אם החברה הזו עוסקת במילי דהיתר גם כן, אף שעוסקת גם בדברים אסורים, אז יש מקום לומר שאין הישראל אחראי בעד מה שהחברה עוסקת באיסורי סחורה, כי אין לו השפעה להכריע במה החברה תעסוק או לא תעסוק, והוא רק שותף לקבל רווחים, ומלדו הו' על החברה לעסוק רק בדברי היתר. אבל אם החברה היא חברה של קצבות וכל המסחר הוא רק בנבילות וטרפות, אם הישראל קונה שם מניות הנה הוא צהידא שותף לדברים האסורים בסחורה, ובכגון זה לא שמענו שום היתר.

ואף יטען הטוען כי יש למלא קצת היתר לזה בשו"ת תחס סופר יו"ד סי' ק"ח בסוף הסימן. והוא כי שם המדובר מיהודי החוכר מן השררה זכות הקצבות של בשר ועליו למכור בשר חזיר וכדומה לנכרים, ומחפש דרך להגלל מאיסור סחורה. ומיעץ לו החת"ס שהוא לא יעשה קנין צהבשר רק המשרת הנכרי, והוא רק ילוח מעות להמשרת שיוכל לנהל העסק ואח"כ הוא יגבה הבשר מן המשרת בחובו, והיהודי לא יגע כלל צבשר רק המשרת הנכרי יעסוק בזה מחללה ועד סוף. כי זה לא שייך כלל בנידון דידן כי קונה המניות הוא שותף גמור, ואם כל העסק הוא בדברים אסורים הנה הוא שותף ממש לדברים האסורים בסחורה, וצוה אין שום ד' היתר. וכמוכן חילוק גמור בין חברה אשר עוסקת בכל מיני אוכל כשרים ומותרים בסחורה, אשר היהודי יכול להגיד מלדו יוכלו לסחור בדברי היתר, ואם החברה עוסקת בדברי איסור זה לא מלדו, ובין חברה אשר כל עסקה הוא בדברים האסורים בסחורה, אשר היהודי הקונה שם מניות, הנה הוא נכנס מחללה להשתתף בדברים האסורים בסחורה.

לו הניחם כאן על החמור והניחם שם ולא קבלם הנפקד
 בידו אלא כמו שהניחם המפקד על החמור כך הולכים
 ולא קשרם והלך לו מן הצד להסך את רגליו והניח
 החמור על אם הדרך ונאצדו המנעלים היו שומר חנם
 והו"ל פושע וחייב לשלם עכ"ל. ולכאורה מה שהניח
 בעל המכונית הצבילה על הגג ושכח והח"כ בנסעו נפלה
 מן הגג ונרמסה מהמכוניות הנוסעות אחריו, דומה
 לבעל החמור שהניח המנעלים בלי קשירה וכשהלך לצד
 נגנבו, ופסק השו"ע והוא מהרא"ש שזה היה פשיעה,
 וא"כ בנ"ד פטור החותן, כי כיון שחתנו נסע עמו אינו
 מקבל שמירה כמו שכתבנו בפתיחת דברינו, ואפי' יתעקש
 מי שהוא ויאמר כי בכגון זה היה קבלת שמירה הנה
 זה פשיעה בצעלים כיון שהחתן סייע אותו בסידור
 הצבילות. ואין מקום לומר כי זה היה מוזק בידים,
 שהרי מה שהניח הצבילה על הגג היה בכוונה להורידה
 קודם שיסע, ומה שאח"כ שכח להורידה בשעה שהחתן
 לנסוע הרי זה פשיעה ולא מוזק בידים.

סימן בו

בחת"ס יו"ד סי' ש"כ דן בענין העושה שליח לחרום
 או להפריש חלה, ומסיק אשר גם הצעלים וגם
 השליח שניהם יכולים לנטל ההפרשה ע"י שאלה. ותורף
 דבריו בקילור אשר אם הצעלים הם השואלים, השאלה היא
 על מינוי השליח, ואם השליח שואל, השאלה היא
 על ההפרשה. ונפקא מינה שאם השליח שואל, השאלה
 היא על ההפרשה ונמנע שעדיין הוא שליח של הצעלים
 כי לא נעשה עדיין שליחותו, ויכול לחזור ולהפריש. אבל
 אם הצעלים הם השואלים השאלה היא על מינוי השליחות,
 וא"כ איננו עוד שליח הצעלים ונריך מינוי חדש.

ובהמושך החשובה דן החת"ס על מה שאי אפשר
 לנטל הדבר אחר שנעשית המעשה, ומחרץ
 כי כאן הוא שואל על מה שמסר דעמו להשליח שיהי'
 המפריש, ואם הוא שואל על זה בטלה ממילא השליחות,
 ובטלה ההפרשה אלו הם חוכן דבריו. ולכאורה יש
 לפלפל כאן דא"כ גם בשליחות לקדש או לגרש יהי'
 שואל על מינוי השליח וממילא תבטל המעשה, והרי
 לא שמענו דבר כזה.

ונראה שהחת"ס לא אמר דבריו אלא במינוי שליח
 לחרום או להפריש חלה, אשר חידשה התורה
 בזה שהמפריש יכול לשאול על ההפרשה אחר המעשה,

ויש לזיין אשר גם בנידון של החת"ס, שמנע החת"ס
 מקום לתת ענה להיהודי שהוא לא יגע כלל
 בהחזירים, ולא יעשה בהם שום קנין, ורק ילוה מעות
 להמשרת שהוא יקנה החזירים, ואחר כך יגבה החזירים
 מהמשרת בחובו, כך שהיהודי לא יגע כלל בהחזירים
 רק המשרת הנכרי יתעסק בהם והוא יגבה המעות
 בחובו, גם בזה הדגיש החת"ס שאינו מחיר את זה רק
 בהפסד מרובה, ומסיים וז"ל ומ"מ שומר נפשו ירחק
 מכל אלה ויזכה להתפרנס בהיתר ולא באיסור עכ"ל.

L

סימן מה

אחד נסע ממקום למקום במכונית שלו, וכאשר גם
 חתנו הי' נריך לנסוע למקום ההוא בקש רשות
 מחותנו ליסע איתו וגם להכניס המזודות וההפלים שלו,
 ואגב סייע להכניס ולסדר הצבילות של חותנו. ובאמצע
 הדרך עמדו על יד תחנת דלק לקבל עוד דלק ואגב
 סידר החותן עוד פעם את הצבילות ולזורך זה שם
 הצבילה אחת של חתנו על הגג ושכח. ואחר כך כשנסעו
 הלאה נפלה הצבילה והיא מן הגג. אחר זמן מה נזכר
 החותן וראה שהצבילה נפלה מן הגג וחזר לחפש אותה,
 ומנאה נדרסת מן הנוסעים אחריו ומזוקה קשה האם
 חייב החותן לשלם לחתנו הנזק.

והגדה העירני בני הרה"ג מו"ה משה חיים אפרים
 נ"י דבכה"ג אין כאן שום קבלת שמירה, כי
 איש הנוסע באוטומוביל ממקום למקום ובא חברו ומבקש
 אותו לתת לו לנסוע ביחד איתו וכמוכן גם להכניס
 הצבילות שלו, אין שום הוה אמינא שאם בעל העגלה
 מסכים שיסע עמו שהפירוש שבעל העגלה מקבל שמירת
 הצבילות. וחזן מזה כיון שהחתן סייע בשעת מעשה גם
 לחותנו לסדר הצבילות הנה זה שמירה בצעלים, וכמו
 שכחב הסמ"ע סי' רנ"א אות ח' דאם המפקד שומר
 קצת עם הנפקד בתחלת השמירה הרי זה שמירה
 בצעלים, ופטור השומר אפי' מפשיעה כמבואר בסוף
 סי' רנ"א שם.

ומה יש לחקור בזה אם אין בעל העגלה בזה מוזק
 בידים, כי ידוע אשר אם שמים דבר מה על גג
 של מכונית כזו בלי לקשור הדבר, הרי זה נופל כשהמכונית
 נוסעת. ולכאורה נראה למנע מקור שאין זה אלא פשיעה,
 והוא ממה שאיתא שם בסו' רנ"א סעי' ב' מי שהיה
 מהלך בדרך וא"ל חברו הולך עמך אלו המנעלים ואמר